

AROMÁS AJAKOSOK

CSÁBÍTÓ ÉS ÜDVÖZÍTŐ ILLATOK

Természeti adottságainál fogva hazánk valaha nagyhatalomnak számított a gyógy-és fűszernövény-termesztésben, illetve a vadon is élő fajok begyűjtésében. Az agrárágazat szerkezetének átalakulásával mindez lassan a múlté, holott a nemzetközi piac e téren élénkebb, mint valaha. Különösen igaz ez néhány „sztárnövényre”, amelyek – mint az aromás fajok többsége – az ajakosok családjába tartoznak.

Mezei menta

Az ajakosak (*Lamiaceae*) számos faja sajátos illóolajakat termel, ezért elsősorban gyógy-, fűszer- és illatszernövényként hasznosítják őket. A különleges illatok szerencsét hozhatnak a szerelemben. Lelki megkönnyebbülést is okozhatnak. Az ellazulás, pihenés fontos kellékei lettek mára a szobában egyszerű módon csak elpárologtatott illóolajok.

A bazsalikom (*Ocimum basilicum*) görög eredetű tudományos nemzetségeve pikáns és erőteljes jelentést sugall, ami a növény intenzív, fűszeres illatával van kapcsolatban. A régi időkben beavatási szertartások elmaradhatatlan kelléke volt, a szent fogadalmak előtt bazsalikomos fürdővízben nyertek lelki megtisztulást. Hasonló szimbolikus szerepe volt a magyar paraszti kultúrában is a bazsalikomlevélnek, amikor kezükben azt dörzsölték a templomküszöböt átlépve. Számos néphagyomány szerint e növény ugyanakkor segít a szerelmesek egymásra találásában is.

A mentaszerű és egyúttal citromillatú citromfű (*Melissa officinalis*) lazító, feszültség- és depresszióoldó hatású. Hajdanán rituális fürdőzéseknél is használták, vallásos és romantikus motívációkból egyaránt. A különle-

ges illat segítségével megidéztek bizonyos antik istennőket, olykor pedig szerelemigézésre is alkalmazták, akárcsak a párkeresők csáberejük fokozására.

A levendula (*Lavandula angustifolia*) tudományos nemzetségeve némely forrás szerint a latin *lavare* 'mosni' jelentésű igéből származik, mert a növényvel régen mostak és mosakodtak is. Az is elképzelhető azonban, hogy a névadás inkább a lélek tisztításával van kapcsolatban, ugyanis a növény átható illata elűzheti a gondot és szomorúságot. Így a nemzetségnév az ugyancsak latin *levare* – 'megkönnyít, enyhít, segít' – kifejezésből is eredhet. A levendula illatának az a különleges tulajdonsága, hogy egyszerre lazító és izgató hatású, ami sajátos harmónia-érzésben nyilvánul meg.

Mint a legenda szerint egy elbűvölően szép folyóvízi nimfa volt, akit az alvilág istene, Hádész elcsábított. Miután anyósa, Déméter rájött, hogy megcsalják lányát, dühében a nimfát szétszaggatta. Minthe széjjelszórt darajaiból virágok sarjadtak, amelyeknek a még mindig szerelmes alvilág istene különleges aromát adományozott. Ez az illat az embereket és isteneket egyaránt elragadtatta. Így született a menta (Ment-

Citromfű

Levendula

Kakukkfű

Bazsalikom

A kakukkfűvet a múzsáknak szentelték
(Bouguereau: A művészet és az irodalom, 1867)

ha) nemzetség, amely az antik világban és a korai középkorban a szenvedélyes szerelem szimbóluma volt.

A kakukkfű (*Thymus vulgaris*) görög eredetű nemzetségneve 'ingerel, izgat, csábít' jelentésű, ami lelkileg és mentálisan is értendő, a kakukkfűvet ugyanis a múzsáknak szentelték. A művészi és tudományos ihlető erőn túl romantikus szerepe is volt a növénynek, hiszen a középkorban az igaz szerelmet kereső hölgyek kakukkfűvet tűztek hajukba, ruhájukra (általában mentával és levendulával együtt). A lovagok, akik elmentek a keresztes háborúba, az imádott nőnek illatos kakukkfűágot adtak búcsúzóul, a kedves emlékezés reményében. A hölgyek cserébe a lovag fegyverzetére egy szalagot kötöttek, amelyre általában a lovag címerét és egy méhek által körülrajzolt virágzó kakukkfűágot hímeztek. A tudományos nemzetségneve azonban erőt, bá-

Itt egy rozmaringszál az emlékezetre"
(Lefebvre: Ofélia, 1890)

rozmaringra (*Rosmarinus officinalis*) amelynek minden része, így a szára, levele, virága, sőt a gyökere is illatos. A tudományos nemzetségneve 'tengerhez tartozó harmat'-ot jelent. Ez azzal van kapcsolatban, hogy hajdanán a Földközi-tenger hajósai, anélkül, hogy a partvonal feltűnt volna a látóhatáron, a szárazföld felől fújó szélben a rozmaringillatot érezvén, már tudták, hogy a part közelében járnak. A rozmaringgal kapcsolatos minden szimbólum e növény illatához kötődik. Az örökzöld növény egész évben erős, ugyanakkor finom illatot áraszt, azután is, amikor a szép orchideákra emlékeztető virágai már régen elhervadtak. Ezért a növény már ősi idők óta a legmúlandóbb dolgok – például egy ünnep, egy szerelem vagy egy élet – emlékeinkben való megmaradását szimbolizálja.

Az újabb kutatások tükrében ma már tudjuk, hogy a rozmaringillat endor-

Muskotályzsálya

Rozmaringvirág
felnagyítva

(A SZERZŐ
FELVÉTELEI)

torságot és vitézséget is jelent egyúttal. Korábban úgy vélték, hogy a kakukkfű fogyasztása erősíti az ilyen férfias érényeket. A római katonák rendszeresen kakukkfűves fürdőt vettek, hogy fokozzák erejüket és merészségüket. A kakukkfű lélek-tisztító hatásáról is nevezetes, képes elűzni a szomorúságot és a melankóliát.

A muskotályzsálya (*Salvia sclarea*) mediterrán eredetű dísznövény, és az illatszergyártás egyik fontos alapanyaga. Illatát a férfiak általában kellemet-

lennek, a nők viszont vonzónak tartják. Vélhetőleg férfias jellegű illatot áraszt, így a belőle származó muskotályolaj a férfikozmetikumok egyik összetevője. A muskotályzsálya az érénynek és a szeméremnek a szimbóluma, különösen Angliában, ahol 'Gyógyító Krisztus'-nak is nevezik. Liláspiros virágait gyakran festik Keresztelő Szent János közelébe vallási témájú képeken, az isteni üdvösség szimbólumaként.

Az ókorban a növények illatát szépségüknél is fontosabbnak tartották. Ez különösen érvényes a

fint szabadít fel az agyban (ami csökkenti az adrenalin szintet), és kellemes, ellazult érzéseket vált ki. Mindez régi szép emlékek felidéződését okozhatja. Ezért a növényt emlékeztetőként is használták, különösen a menyasszonyi és házastársi hűséگی fogadalom emlékének ébrentartására. A lovagi költők, a trubadúrok dalaiban ugyancsak az örök hűség szimbóluma volt, a népdalokban pedig gyakran az „émlékezz ráni” szelíd melankóliáját sugallja. Még Shakespeare is utalt rá a Hamletben. Ofélia egy rozmaringágot tartott a kezében, és mielőtt vízbe fojtotta magát, azt énekelte kedvesének: „Itt egy rozmaringszál az emlékezetre, kérlek rózsám, hogy jussak eszedbe”.

PINKE GYULA